

VLADA DUŠANA SIMOVIĆA. VOJNI SLOM
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

NAREDBA BR. 1 VLADE GENERALA SIMOVIĆA

31. marta 1941.

„Povodom alarmantnih vesti, koje po našoj zemlji šire strani agenti, radi unošenja nespokojstva u naš narod, naređujem da se saopšti i objavi svima da se narod ne povodi za ovim netačnim, vešto ubačenim i prenošenim vestima i da nema razloga uzbuni.

Kraljevska vlada vodi prijateljsku politiku sa svim našim susedima i nastoji da sa ovima ostane u odnosima najboljeg susedstva i prijateljstva, i u tome pravcu će i dalje nastojati preduzimajući sve što je u granicama njene mogućnosti.

Svo naše stanovništvo treba da bude spokojno, da radi svoje tekuće poslove i da se ne da uznemirivati neosnovanim glasovima proturenim iz inostranstva ili zemlje. Stoga zabranjujem svako iseljavanje iz svojih mesta i napuštanje domova, jer je to bezrazložno, a može imati i štetnih posledica.

Interesi države i naroda nalažu da svako čuva svoj dom i da na njegovom pragu, ako to ustreba i ako to sudbina dodeli položi život za dobro Otadžbine, Kralja i naroda.

Vojska, vazduhoplovstvo i mornarica naše Kraljevine dužni su da vrše svoju dužnost.

Sve državne vlasti, i u prvom redu opštinske vlasti i sveštenstvo, imaju ostati na svojim mestima u svakom slučaju. Nadležni g.g. ministri dozvolice samo onu evakuaciju koja je predviđena planom, a za koju se inače izdaju pismena naređenja. Gospodin ministar unutrašnjih poslova izvoleće preduzeti sve potrebne mere da se svi skupovi, koji ne odgovaraju potrebama ove situacije, zabrane, kao i da se zabrani i okupljanje stanovništva na raznim mestima.

... Tom prilikom naročito skrenuti pažnju državnom činovništvu na savesno vršenje službe u ovim teškim momentima i na njegovu ulogu u pogledu suzbijanja netačnih vesti i održavanja duha na potrebnoj visini.”¹

V. Terzić, *Slom Kraljevine Jugoslavije 1941*, I, 544—545.

¹ Naglašavanjem da nema razloga za uzbunu Vlada je smirivala atmosferu kao da Jugoslaviji nije pretila neposredna opasnost. Zabranila je iseljavanje stanovništva iz Beograda, čime je posredni krivac za velike žrtve prilikom bombardovanja Beograda 6. aprila 1941. Simović je želeo da dobije u vremenu i zaravnavao sebe da će Nemci prihvatiti Vladinu kvalifikaciju 27. marta kao internog čina. Računao je da preko Rima može sprečiti napad na Jugoslaviju. Bila je to velika Simovićeve iluzija, jer je Hitler reagovao brzo i bezobzirno u težnji da kazni „oficirsku kliku” koja je pogazila obaveze koje je prethodna vlada potpisala u Beču. Zaverenici su ostavljali utisak da ih događaji i ozbiljnost trenutka daleko prevazilaze, što se u najdrastičnijoj formi uskoro obistinilo. Izgledali su

30. marta 1941.

„Jugoslovenska vlada ostaje verna principu poštovanja međunarodnih ugovora, među koje spada i ugovor sa Protokolom koji je zaključen 25. marta u Beču. Vlada će odlučno nastojati na tome da ne bude uvučena u sadašnji konflikt. Njena glavna briga biće da održi prijateljske odnose sa susjednim Nemačkim Rajhom, kao i sa Kraljevinom Italijom. Kraljevska vlada se naročito interesuje u pogledu primene

zbunjeni događajem koji su sami izazvali. Tih dana, u opštim antifašističkim manifestacijama, komunisti su bili najdosledniji, najuporniji i najnepopustljiviji, budući otvoreni za sve alternative situacije. Pod pritiskom zahteva KPJ, puč nije mogao da ostane u uskim okvirima u kojima su delovali njegovi nosioci. Pučistička grupa nije bila složna u pitanju nastavljanja politike i odnosa prema Osovinu, deleći se na stariju i mlađu grupu oficira, od kojih su ovi poslednji razmišljali o novom udaru, o „revoluciji u revoluciji“. Oficiri su bili neraspoloženi pojavom političara na pozornici. Među ministrima nije bilo jedinstva u odnosu na Osovinu. Kriza, koja se reflektovala u najraznovrsnijim oblicima tih dramatičnih dana, nije mogla da sakrije sva trvenja, sukobe frakcijskih grupa, mešanje različitih pogleda na akutne međunarodne pretnje, nacionalne mržnje i sukobe. Vojni predstavnici Kraljevine Jugoslavije (general Dušan Simović, general Bogoljub Ilić, ministar vojske i mornarice, i general Milutin Nikolić, pomoćnik načelnika Generalštaba) i Velike Britanije (general Džon Dil, načelnik Imperijalnog generalštaba, i Pirson Dikson iz Forin Ofisa) sastali su se tajno u Beogradu 31. marta 1941. u zgradi Ministarstva vojske i mornarice, čerčil je 10. marta 1941. smatrao da je akcija Jugoslavije „kardinalna“, to jest, da nijedna zemlja nema takvu šansu kao Jugoslavija da napadne italijansku pozadinu u Albaniji. Jugoslovenski predstavnici nastojali su da dobiju u vremenu, tražili podršku avijacije i drugu pomoć; nadali su se, takođe, da će Turska objaviti rat u slučaju nemačkog napada na Jugoslaviju. Britanci su tražili usaglašavanje planova uoči nemačkog napada — radi odbrane Soluna — za razliku od jugoslovenskih predstavnika koji su bili svesni da ne mogu da se odupru eventualnom nemačkom napadu iz Bugarske, kao ni grčke i britanske snage. Jugoslovenski predstavnici su bili mišljenja da je Jugoslaviji potrebno da u tom momentu izbegne rat da bi dobila vreme za mobilizaciju, koncentraciju jugoslovenskih snaga i konsolidaciju vlade. Odbijali su britanski predlog da se sastanu u Florini 2. aprila 1941, iz straha da razgovori od strane Nemačke ne budu tretirani kao provokacija. General Dil je tražio napad na Albaniju, ali Simović i Ilić su bili kategorični da bi takav korak izazvao nemački napad. Postignut je sporazum da Jugoslavija — ukoliko bude napadnuta — može od vlade Velike Britanije očekivati svu moguću pomoć, takođe, ukoliko Nemačka napadne Grčku, jugoslovenska vlada će se pridružiti vladi Velike Britanije u pružanju pomoći Grčkoj. Simović nije prihvatio Dilov predlog da A. Idn poseti Beograd, jer bi Nemci tu posetu smatrali provokativnim aktom. Simović nije hteo preduzimanje nikakvih akcija koje bi mogle uznemiriti Nemačku. Jugoslavija nije bila spremna, a Simović je izražavao bojazan od „otpadanja Hrvata, rascepa u zemlji i unutrašnje krize“. Simović još nije bio siguran u saradnju V. Mačeka. Ovi razgovori su se nastavili 1. aprila u Beogradu u nešto drugačijem sastavu.

Jugosloveni su 1. aprila predlagali Britancima da se razgovori nastave u Skoplju umesto u Florini. Jugoslovenski predstavnici na razgovorima 1. aprila 1941. u Beogradu (general Milutin Nikolić, general Radivoje Janković i generalštabni major Perišić), nisu imali pojma o identitetu načelnika Imperijalnog generalštaba, misleći da je reč o komandantu divizije i predstavniku glavnokomandujućeg britanskih snaga u Grčkoj. Na tim razgovorima, uz učešće Simovića, postignuta je saglasnost da se razgovori štabova održe u Florini 3. aprila 1941. godine. U razgovorima u Florini, između ostalih, učestvovali su general Papagos, general Vilson i drugi britanski predstavnici, a sa jugoslovenske strane general Janković i jedan generalštabni oficir (major Perišić). Janković je bio ovlašćen da razgovara o zajedničkoj akciji u slučaju napada Bugara, Nemaca ili Italijana na Solun, koji je smatran za tačku od vitalnog značaja za Jugoslaviju. Očekivala se podrška i britanskog vazduhoplovstva.

navedenog Protokola, imajući u vidu zaštitu svih vitalnih interesa jugoslovenske nacije da isti ni u kom slučaju ne budu povređeni".²

Isto, 517.

DEPEŠA OTPRAVNIKA NEMAČKOG POSLANSTVA FAJNEA O PONUDI SLOVENAČKIH POLITIČARA ZA OTCEPLJENJEM

5. aprila 1941.

„Slovenski vođe smatraju da je rat neizbežan, a s njime dolazi i propast Jugoslavije. Ako se za Sloveniju ne nađe nikakav poseban izlaz, morali bi Slovenci isto kao i Hrvati da poginu zajedno sa Srbima. No, pošto je njima njihova zemlja bliža nego li jugoslovenska država potražili su drugi izlaz. Taj bi se svakako morao iznaći uz pomoć Nemačke. Postojale bi dve mogućnosti:

1. Samostalna Slovenija
2. Država sastavljena iz Slovenije i Hrvatske.

U Sloveniji se, međutim, plaše da Nemačka ima druge planove koji upućuju na raspodelu Slovenije. Bilo bi vrlo korisno kad bi se jasno saznalo, kakav stav prema tome zauzima vlada Rajha. Nažalost, slovenske vođe nemaju ovde, zbog srpskog nadzora, nikakve mogućnosti da dođu u neposredni dodir s vlastima Rajha. Kad bi njihovo nastojanje ovde bilo poznato, njih bi sigurno ubili".⁸

F. Čulinović, *Okupatorska podjela Jugoslavije*, Beograd, 1970, 137—8.

MAČEK PRIHVATA MESTO U VLADI

„Danas je, nakon dugotrajnog konferiranja, predsjednik dr Vladko Maček odlučio primiti ponuđeno mu mjesto prvog potpredsjednika vlade. Kako je rekao u izjavi, koju je danas dao novinarima, stekao je uvjerenje, da su sadašnji prvaci Srbije i srpskoga naroda isto tako iskreno za mir kao i on. Razlozi zašto je dr Vladko Maček i nakon toga još ostajao u Zagrebu i vijećao sa svojim najužim suradnicima, sasvim su drugi. Dr Vladko Maček je raspravljao i razmišljao o tome što bi mogao učiniti da spasi mir u ovome dijelu Evrope, da tako poštedi

² Izjava Momčila Ninčića podudarala se sa inicijativama nove vlade da se smire Berlin i Rim posle državnog udara. Simović je posle odlaska s položaja komandanta avijacije uputio brzojav maršalu Geringu. Molio je Vladu da se još ne proglašuje mobilizacija kako se ona ne bi protumačila kao agresivna mera. No tražio je da se nastavi puno pripremanje. Simovićeve i Ninčićeve potezi u neposrednoj predaprilskoj situaciji bili su lišeni svake realnosti, uključujući pokušaje da se kod Berlina posreduje preko Rima. Ninčić je izvestio vladu o preduzetim kontaktima sa italijanskim poslanikom u Beogradu Mamelijem, koji je nudio „usluge" — kod nemačkog poslanika Viktora fon Herena.

Kraljevska vlada je u odnosu na Trojni pakt saopštila nemačkom i italijanskom poslaniku u Beogradu da ostaje „verna principu poštovanja zaključenih međunarodnih ugovora u koje spada i protokol potpisan u Beču, 25. marta 1941. godine". Ninčić je o tome 31. marta 1941. obavestio i poslanstva Kraljevine Jugoslavije u inostranstvu.

³ Poruka Frana Kulovca, šefa SLS, posle smrti Antona Korošeca, i Mihe Kreka, nije imala odjeka, ali ostaje kao svedočanstvo defetizma građanskih političara koji su u izuzetnoj situaciji osiguravali svoje uže nacionalne interese, ne brinući se za Jugoslaviju kao celinu, polazeći od egoističkog uverenja da je bliža „košulja od gunja". Kulovec, koji je poginuo prilikom bombardovanja Beograda, istupao je na sednicama „koncentracione vlade" od 27. marta za mir sa Nemačkom.

svoj hrvatski narod, a time i srpski i slovenski od ratnih strahota i nesreće. Pošto je saslušao razne izvještaje i primio razne poruke, on se odlučio na to, da pođe u Beograd i prihvatio se jednog Velikog zadatka".⁴ *Hrvatski dnevnik*, 4. travanj 1941.

MAČEK NE PRIHVATA PREDLOGE MALETKEA ZA USPOSTAVLJANJE NEZAVISNE HRVATSKE

Prvog aprila data su mi dva naloga:

1) Ministar Rajha mi je naredio da na Mačeka utičem da uspostavi slobodnu i nezavisnu Hrvatsku, s tim da se negde povuče (u neko skrovište) i sačeka događaje koji će nastupiti, i saopštio mi da još tri ili četiri ličnosti delaju u Zagrebu u vezi raznih uputstava.

2) Rajshslajter Rozenberg mi je rekao da na Mačeka utičem da pokrene akciju na uspostavljanje nezavisne i slobodne Hrvatske i da odmah sa mnom pošalje za Berlin jednog zastupnika (posrednika)...

Istog dana, 1. aprila, kada sam primio poruku ponovo sam u 15 časova molio Mačeka da nikako ne putuje u Beograd. Maček se kolebao, a bio je i opterećen raznim posetama velikog broja lica koja su se predstavljala kao posrednici i poverljiva lica glavnih posrednika i prenosila mu razna obećanja od Nemačke, ali u vrlo neizvesnoj formi. Uveče 2. aprila posetio ga je jedan gospodin iz Ministarstva spoljnih poslova koji mu je zvanično saopštio da je nezavisna Hrvatska vrlo poželjna. Pošto mi je Derfler saopštio ovo opšte stanje stvari i da Maček više ne može da odugovlači donošenje odluke za odlazak u Beograd, odlučio sam da odmah pregovaram sa njim... Moj prethodni plan da se najpre dogovorim sa najbližim ličnostima koje imaju veliki uticaj na Mačeka morao sam da odbacim pošto je bio zadnji čas, a dve od njih bile su van Zagreba... Smatrao sam da Maček neće da se uključi u vladu a da prethodno još jednom ne dođe u kontakt sa mnom. Maček me je zamolio da eventualno pođem s njim u Beograd. To sam odbio pod izgovorom da će Maček po svom dolasku u Beograd biti lišen slobode i da radi na svoju ruku...⁵

V. Terzić, n. d., 500.

HITLEROV PROGLAS NEMAČKOM NARODU

6. aprila 1941.

... No tek što su se vratili u Beograd ministri koji su potpisali ovaj ugovor, jedna vojna klika, koja je većito organizovala državne udare i sastojala se od britanskih plaćenika, izvela je protivudar. Srušena je

⁴ Maček se po dolasku u Beograd sastao sa Simovićem, 4. aprila 1941. Interesovao se o merama koje bi trebalo preduzeti da se izbegne rat. Simović je uveravao vođu HSS da će se pojačati autonomnost Banovine Hrvatske. U Vladi su se od prvaka HSS, sem njega, nalazili: Boris Smoljan, Josip Torbar, Juraj Šutej i Ivan Andres. Ni jedan od članova vlade nije javno tražio da Jugoslavija otkaže Trojni pakt, ali je na zatvorenim sednicama vlade bilo takvih zahteva (Marko Đaković, na primer).

⁵ Pre dolaska u Beograd Maček je razgovarao sa nemačkim opunomoćeničkom Maletkeom koji ga je ubeđivao da ne ide u Beograd i sačeka događaje u Zagrebu. Nemci su računali da bi izdvajanje Hrvatske iz sastava Jugoslavije, ili bar desolidarisanje Mačeka od nove Vlade uticalo na ponašanje Hrvata.

vlada koja je težila za mirom s Njemačkom, i to s izričitim objašnjenjem da je to potrebno radi njezina držanja prema Njemačkoj. U vezi s tim došlo je do ispada koji predstavljaju sramotu u životu naroda, te koje njemački Rajh kao velesila nije voljan podnositi, ni strpljivo primati. Insultiran je njemački poslanik, napadnut je njemački vojni ataše, povrijeđen je jedan oficir pomoćnik vojnog atašea; demolirane su njemačke izložbene prostorije, poslovnice, zgrade biroa i firma, kao i škole opustošene, a mnogobrojne žene i muškarci, a osobito naši njemački narodni pripadnici, izubijani su, njihove poslovnice i stanovi dijelom opljačkani, a jedan broj njemačkih pripadnika pri tome je umoren . . .

Njemački narod nalazi se od danas ujutro u ratu protiv uzurpatora u Beogradu i u borbi protiv onih snaga koje je Velika Britanija pronašla na Balkanu da ih gurne protiv mira u Evropi..⁶

F. Čulinović, *Dokumenti*, 368.

AGENCIJA „STEFANI“ OBRAZLAŽE NAPAD

6. aprila 1941.

... Jugoslavijom je prošao val nesavjesnosti i ludila. U vrijeme teških istupa protiv talijanskih i njemačkih državljana i ustanova, čak i od strane pripadnika vojske, ministar predsjednik Simović naredio je opću mobilizaciju, prijetio Italiji ratom i obratio se za pomoć Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama. Noću 27. marta Jugoslavija je odmah prešla neprijateljima Osovine . . .

5 obzirom na te činjenice zaključila je talijanska vlada da u najtješnjoj saradnji s Njemačkom krene sa svojim oružanim snagama na kopnu, moru i zraku .. ?

F. Čulinović, *Dokumenti*, 370.

⁶ U Naredbi vojnicima Južnog fronta Hitler je od njih tražio da ne budu manje hrabri od vojnika nemačkih divizija koje su se na tlu Srbije borile 1915. godine. Pored osvetničkih tonova gornji dokument sadrži i niz falsifikovanih činjenica. Hitlerova srbofobija izvirala je iz mržnje prema Srbima; težio je da na njih svali celokupnu odgovornost, odvoji Srbe od ostalih naroda Jugoslavije, napadne „zavereničke krugove“ koji su jednako bili odgovorni za 1941. kao i nekad[^] za 1914, žigoše Kraljevinu Jugoslaviju kao „versajsku tvorevinu“ i „dikta-turu“ Srba nad ostalim narodima Jugoslavije. Ove ideje našle su mesto u svim nemačkim aktima iz tog vremena (neobjavljenom nemačkom memorandumu namenjenom Kraljevini Jugoslaviji, Smernicama o propagandi u aprilskom ratu feldmaršala Vilhelma Kajtela, istupanju Ribentropa). Nemci su u Jugoslaviji gledali običnog „britanskog štićenika“.

⁷ Italijanske teze najbolje opovrgavaju dokumenti njihovog porekla: Generalštab Italije je 31. marta 1941. naredio da se zatvore sve komunikacije i prelazi na granici prema Jugoslaviji. Istog dana je Generalštab izdao Prvu operacijsku direktivu komandantu 2. armije, koja se ticala odbrane na sektoru Julijske krajine i ofanzivnih operacija u susret nemačkim snagama koje budu nadirale iz rejona Graca, dolinom Save u pravcu Beograda. Druga operacijska direktiva pominjala je akcije italijanske vojske u slučaju da Nemci napadnu Jugoslaviju 2. ili 3. aprila. U trećoj direktivi od 1. aprila 1941. pomenut je početak neprijateljstava za 5. april. Iz italijanskih izvora proizlazi da su oni precenjivali snagu Jugoslovenske vojske. Italijanska Vrhovna komanda je 5. aprila primila od nemačke Vrhovne komande telegram da će vojne akcije protiv Grčke i „južnog dela Jugoslavije“ početi u zoru 6. aprila. Hitler je stavljao do znanja Musoliniju da je rešen da „preuredi“ vojno stanje na Balkanu zbog iskrcavanja britanskih snaga u Grčkoj i vesti da SSSR želi da zaključi pakt prijateljstva sa Jugoslavijom. Prvi put je otkrio Musoliniju plan o napadu na SSSR. Musolini se u odgovoru složio

8. aprila 1941.

Hrvatski narode! Braćo i sestre!

Vratio sam se u vašu sredinu pa vam tim povodom velim ovo:

Stigla nas je najveća nesreća, što jedan narod može stići, a to je — rat! To se zlo može ublažiti samo na taj način, da budemo složni i disciplinirani. Slušali ste me do sada u svim teškim časovima pa sam siguran da ćete to učiniti i od sada.

Ja ću među vama ostati i dijeliti svama kao i do sada, sve dobro i zlo. Razumije se da ću u svakom pojedinom slučaju, na uobičajen način, davati upute bilo putem vaših organizacija, bilo putem izaslaničnika, koji će biti ili narodni zastupnici, ili drugi opće poznati prvaci stranke.

U ovom času tražim od vas puni red i disciplinu na svakom mjestu, bilo kod kuće ili u vojsci.

Lj. Boban, *Maček i politika Hrvatske seljačke stranke 1928—1941. Iz povijesti hrvatskog pitanja*, II, Zagreb, 1974, 409—410.

PROKLAMACIJA REGENTA KRALJEVINE MAĐARSKE MIKLOŠA HORTIJA I PREDSEDNIKA VLADE LASLA BARDOŠIJA MAĐARSKOM NARODU POVODOM NAPADA NA JUGOSLAVIJU

Budimpešta, 10. aprila 1941.

Od kada je Evropu zahvatio požar rata, stalno sam se trudio da Mađarsku, i narod koji mi je poveren, koji je u svetskom ratu od 1914—1919, tako mnogo krvario, i koji je posle rata morao da preživi teška iskušenja, što više sačuvam od mnogih gubitaka i patnji. S obzirom na to da su posle rata, tada krajnje iznurenoj izmrcvarenoj i na stramputicu odvedenoj naciji, bez ikakve borbe oduzete teritorije koje su bile rezultat našeg hiljadugodišnjeg truda i muke, smatrao sam da one moraju biti vraćene bez borbe, kako bi pravda bila zadovoljena.

U duhu tog ubeđenja, služeći stvari mira u Podunavlju, sklopili smo u decembru prošle godine ugovor sa tadašnjom Jugoslavijom i njenom vladom čiji su motivi bili miroljubivi.

26. marta zakoniti šef jugoslovenske države je lišen vlasti, a članovi njene miroljubivo nastrojene vlade su dospeli u zatvor. Primenu i sprovođenje te nasilne promene vlasti, koliko se da videti, izvršile su iste one snage koje su 1914. već jednom na Evropu sručile toliko suza, krvi i muka. One ni sada nisu želele očuvanje mira, sporazumevanje i u duhu dobrosusedske saradnje, već su nasuprot tome želele da rat prošire i na ovaj deo Evrope. Zato su namerno izazvale sukob sa velikom nemačkom i italijanskom nacijom, za koje nas osim srdačnog prijateljstva vezuju i obaveze koje proističu iz našeg pristupa Trojnom paktu.

Novi režim u Beogradu je doveo svoje vojne snage na naše granice, a Mađarska je, nasuprot tome, odbrambene mere preduzela tek kada je njena teritorija bila izložena neprekidnim vazдушnim napadima, i kada su izvršeni pokušaji prelaska naših granica, protiv čega je moja vlada više puta bezuspešno protestvovala.

da zbog 27. marta ne preostaje ništa drugo sem da se odgovori oružjem protiv „versajske tvorevine" koja zaslužuje da bude prepuštena svojoj sudbini.

Događaji koji su se odvijali munjevitom brzinom, stvorili su novu situaciju. Vođi hrvatskog naroda, spoznavši kobne posledice politike beogradskog režima, proglasili su nezavisnost i samostalnost Hrvatske. Iskreno obradovani, mi pozdravljamo ovu njegovu odluku, koju ćemo sa svoje strane u svemu poštovati. Hiljadu godina smo sa hrvatskim narodom delili dobro i zlo, poštujući i pomažući jedni druge, pa želimo da plemeniti hrvatski narod svoju sreću i dobrobit pronade u svojoj državnoj samostalnosti.

Pošto je oformljena Nezavisna Država Hrvatska, Jugoslavija je prestala postojati, tj. raspala se na svoje sastavne delove.

To nas je obavezalo da sudbinu i situaciju mađarskih teritorija, koje su nam oduzete 1918, i koju u velikoj meri nastanjuju Mađari, ponovo uzmemo u svoje ruke. To je naša sveta nacionalna dužnost, koju nezostavno moramo ispuniti. Stoga ću još u toku današnjeg dana izdati naređenje mojim vojnicima da zaštite od anarhije Mađare koji žive u južnim krajevima. Akcija mojih vojnika nije uperena protiv srpskog naroda, jer mi sa njim nemamo nikakvih sporova, a i ubuduće želimo sa njima da živimo u miru.

Srdačno i radosno pozdravljamo naše jednoplemenike koji su nam se vratili i koji su stavljeni pod našu zaštitu. Neka bog blagoslovi mađarski narod i domovinu!

Zbornik dokumenata i podataka NOR, tom XV, knj. 1 (priredili: A. Godo, A. Miletić), Beograd—Budimpešta, 1987.

BUGARSKA PREKIDA DIPLOMATSKE ODNOSE

15. aprila 1941.

„Bugarska vlada danas je prekinula diplomatske odnose s Jugoslavijom. U noti, koja je predana jugoslovenskom poslanstvu, ističu se za tu odluku ovi razlozi:

1. Napadi, koje su dijelovi jugoslavenskih trupa izvršili neosnovano i neizazvano od početka tekućeg mjeseca;

2. Zračni napad jugoslavenske avijacije na bugarske gradove, pri kojima su usmrćene civilne osobe — osobito žene i djeca.

3. Glavni razlog je u konstataciji da su članovi jugoslavenskog poslanstva podržavali veze s prevratničkim elementima koji su pripremali neredu i državni udar. To je između ostaloga proizlazilo i iz manifesta — štampanih u Jugoslaviji — koje su članovi jugoslavenskog poslanstva unijeli u Bugarsku i dijelili skupa s prevratničkim elementima, s kojima su stajali u vezi”.⁸

F. Čulinović, *Dokumenti*, 371—2.

⁸ Kralj Boris je zbog straha od intervencije Turske odbio nemački predlog da Bugarska učestvuje u napadu na Jugoslaviju. Ona je svela u toj fazi rata svoju ulogu na ustupanje teritorije Nemačkoj za napad na Grčku i Jugoslaviju i posredno ga pomagala. Nemci su za napad koristili i rumunsku teritoriju. Mađarska admiralu Hortija je 28. marta 1941, odobrila koncentraciju nemačkih snaga na svojoj teritoriji, jugozapadno od Blatnog jezera. Mađarska i Jugoslavija su bile vezane Paktom o većitom prijateljstvu koji je tek bio zaključen (12. decembra 1940. godine). Grof Teleki suočen sa dve mogućnosti, da Mađarska napadne Jugoslaviju i nađe se u ratu sa zapadnim državama, ili da se suprotstavi, izvršio je samoubistvo. Prema nemačko-mađarskom sporazumu Mađarska je obećala da će 14. aprila 1941. pripremiti na granici osam pešadijskih divizija, dve motorizovane i dve konjičke brigade. Kao i Italijani, tako su i Mađari oklevali, računajući na jači jugoslovenski otpor. Izvesna kolebanja i otpori u vrhu Mađarske

ULTIMATUM KOMANDANTA NEMAČKE 2. ARMIJE VRHOVNOJ
KOMANDI JUGOSLOVENSKE VOJSKE POD KOJIM USLOVIMA SE
MOŽE PREGOVARATI O OBUSTAVI RATA

Beograd, 15. aprila 1941.

Komandant 2. armije

Vrhovnoj komandi jugoslovenskih oružanih snaga

Opunomoćen od nemačkog Vermahta da rukovodim pregovorima o primirju, a po podnetom predlogu o obustavi neprijateljstava svih vrsta, dajem sledeći odgovor.

1) Kao opunomoćenik Vrhovne komande nemačkog Vermahta pregovaraču samo sa delegacijom jugoslovenskih oružanih snaga pod rukovodstvom jednog višeg oficira koji je snabdeven odgovarajućim punomoćstvom jugoslovenskih oružanih snaga.

2) Ova delegacija poneće sobom izjavu da jugoslovenske oružane snage bezuslovno polože oružje i da će odmah obustaviti uništavanja svake vrste.

3) Delegacija treba neizostavno odmah da dođe u Beograd, koji se ovim određuje za mesto pregovora, i da sa sobom ponese celokupnu dokumentaciju iz koje će se imati uvid u sredstva i puteve na koji će se način izvršiti zahtevana bezuslovna kapitulacija svih onih delova jugoslovenskih oružanih snaga koji se još nalaze pod oružjem.

4) Operacije nemačkih oružanih snaga vodiće se i dalje sve dok u Beogradu ne bude prihvaćena i potpisana bezuslovna kapitulacija od strane tražene opunomoćene delegacije.

5) Jugoslovenski opunomoćenici daće jednovremeno obaveštenje o mestima na kojima se čuvaju sva nedostajuća akta Predstavništva ministarskog saveta, Ministarstva inostranih poslova i Ministarstva rata. Oni će se postarati da se neizostavno odmah, a najkasnije u roku 3 dana, predaju sva akta i garantovaće za potpunu i neokrnjenu njenu predaju.

6) Preduslov za svaki pregovor je taj da se odmah na slobodu puste svi odvedeni i internirani Nemci, Italijani i Mađari.

Po naređenju komandanta kopnene vojske
komandant 2. armije
baron fon Vajks (v. Weichs)
general-pukovnik

Aprilski rat 1941, 725—726.

ODREDBE O IZVRŠENJU PRIMIRJA IZMEĐU NEMAČKE
I JUGOSLOVENSKE ORUŽANE SILE

17. aprila 1941.

Načelne odredbe:

Potpisivanjem ugovorã o primirju Jugoslovenska oružana sila ima da kapitulira bezuslovno i odvodi se u ratno zarobljeništvo. Komandanti jedinica javiće se u tom cilju kod najbližih nemačkih oficira.

2. Organizacija evakuacije zarobljenika:

nestali su. Petog aprila 1941. doneta je odluka da se napad iskoristi za povraćaj zemalja kruna „svetog Ištvana“ (Stevana), mađarskim vojnim angažovanjem, ali posle proglašenja nezavisne Hrvatske. Horti je uveo svoju zemlju u rat rešen da ostvari stare revanšističke prohteve mađarske buržoazije i veleposednika.

Trupe se imaju prikupiti po jedinicama tamo gde se nalaze. Dok se ne izvrši predaja, jugoslovenski oficiri odgovorni su u punom smislu za disciplinu i red i zato ostaju kod svojih jedinica.

Prema vojnicima, koji se posle zaključenog primirja i izvršenog prikupljanja udalje iz svojih jedinica, primeniće se smrtna kazna.

3. Predaja oružja i celokupnog ratnog materijala (Odredbe o ratnom materijalu vidi u pojedinačnom prilogu):

Oružje i ratni materijal ostaju načelno kod odnosnih jedinica. Ove će ga predati tek kada to bude naređeno od određenih organa nemačke oružane sile..⁹

F. Čulinović, *Dokumenti*, 374.

⁸ U napadu na Jugoslaviju uzele su učešće 52 nemačke, italijanske i mađarske divizije (870.000 vojnika). Nemci su napali bez objave rata. Varvarski je bombardovan Beograd, inače proglašen za „otvoren grad“. Glavni pravac udara izvršen je iz Bugarske (12. nemačka armija) i iz Austrije i Mađarske (2. nemačka armija). Nemci su razbili Jugoistočni front i zagospodarili Makedonijom 9. aprila 1941. Peta kolona je razarala pozadinu i vojne jedinice. Najviši vojni kadar je pokazao defetistički duh. Vlada je bila u besktvu od prvog dana, dok sa kraljem nije pobjegla iz Nikšića u inostranstvo. General Simović nije praktično imao veze s vojnim jedinicama. Hrabrost pojedinaca nije mogla da nadoknadi duh rasula i izdaje. Ustaše i folksdojčeri su razoružavali jedinice Jugoslovenske vojske. De-setog aprila 1941, uz pomoć Nemaca, Slavko Kvaternik je proglasio NDH u Zagrebu. Maček je istog dana dao izjavu separatističke sadržine, tražeći lojalnost članova svoje stranke novoj državi. Mačekova Seljačka i Gradska zaštita su aktivno sudelovale u razoružavanju jedinica Jugoslovenske vojske. Nemci su 13/14. aprila ušli u Beograd, Dušan Simović je dao ovlašćenje za zaključenje primirja polazeći od francuske analogije, ali su Nemci tražili безусловnu kapitulaciju. U kratkotrajnom ratu zarobljeno je oko 375.000 vojnika.

U izveštaju savetnika nemačkog poslanstva u Beogradu od 17. aprila 1941. o potpisivanju ugovora o bezuslovnoj kapitulaciji Jugoslovenske vojske stoji: „Na dan 17. IV u 21 čas. potpisan je ugovor o primirju u skladu sa nemačkim uslovima. Primirje stupa na snagu 18. IV u 12 časova. Jugoslovenske oružane snage predaju se bezuslovno. Ugovor o primirju važi i za italijanske oružane snage za koje je potpisao ovdašnji italijanski vojni ataše pukovnik Bonfati.

Jugoslovenski opunomoćenici su bili bivši ministar inostranih poslova Gincar-Marković i divizijski general Janković. Oni su izjavili da jugoslovenska vlada praktično više ne postoji. Simovićeva vlada koja je pobjegla dala je, pre nego što je napustila zemlju opštu punomoć generalu Kalafatoviću na osnovu čega on obavlja vladine funkcije." (*Aprilski rat 1941*, 797)